

SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE
Series C
Faculty of Humanities
7 (2001)

JANSENISMUS A JEHO VLIV NA OSOBNOST
HRABĚTE F RANTIŠKA ANTONÍNA ŠPORKA

Tomáš Bubík

Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice

Snaha o takzvané *čistší* křesťanství, o nový tvar v intenci jeho původnosti, se objevuje v dějinách západní církve již od samého jejího počátku. Diskuse probíhající uvnitř samotného křesťanství o tom, co je vlastně křesťanské a co už nikoli, či polemiky o správném jeho prožívání, ukazují spíše na to, že západní křesťanství nikdy nebylo a není zcela homogenním, hotovým náboženským systémem, i když to může vnějšímu pozorovateli často tak připadat. Západní křesťanství si nelze samozřejmě představit bez jasně formulovaných koherentních tezí, které definují i strukturu a povahu společnosti, neboť křesťanskou víru nelze jen myslet, ale především prožívat ve společenství. To ale ještě neznamená, že z tohoto důvodu postrádá rozličná vnitřní pnutí a duchovní dynamismus. Vymezování myšlenkových či sociálních hranic ale může vést, ne nezbytně, k odstředivým tendencím a následnému vzniku nových náboženských skupin či ještě k jejich dalším štěpením. Tento proces aktualizace křesťanství s jeho odstředivými důsledky je mnohdy posuzován zevnitř jako proces descendenční bez toho, aniž by došlo k zhodnocení nových etických nároků a požadavků v duchu mezikonfesního dialogu v západní společnosti, které jsou toho výsledkem. Myšlenky biskupa Cornélie Jansena, které zde budou předkládány, je proto potřeba chápat právě jakožto zápas o křesťanské arché, jenž se staly inspirativní i daleko za hranicemi jeho vlasti. To, jaký vliv a dosah mělo jeho učení v Čechách či na Moravě anebo i v jiných částech Evropy, není ambicí tohoto pojednání, i když některá fakta jsou diskutována. Půjde mu pouze o to alespoň částečně nastínit, zda a do jaké míry byl snad hrabě František Antonín Špork tímto religiózním hnutím ovlivněn.

Významný lovaňský teolog Cornelius Jansen (1585 - 1638) ve svém hlavním díle *Augustinus* usiluje, v duchu biskupa a křesťanského světce Augustina, o novou teologickou interpretaci povahy lidské svobody s ohledem na působení Boží milosti. Velmi zevrubnou psychologickou analýzou lidské vůle dospěl až k popření lidské svobody, pokud se zaměřuje na konání dobra. V jeho *Augustinovi* se setkáváme s tvrzením, že je *totiž jisté, že když chceme, jsme to my, kdo chce. Že však chceme*

*dobro, to působí ten, ...*¹⁾ Jansenovo pojetí vychází předně z přesvědčení o disharmonii mezi tělesným a duševním (typické pro Platona či novoplatoniky) a limitaci volných i rozumových schopností člověka, jež jsou výsledkem porušené lidské přirozenosti. Přirozenost (lat. *natura*) je někdy nejen teologicky, ale i filosoficky pojmána jako něco, co nezávisí na svobodě volby. Nemůžeme ji tedy změnit tím, že chceme. Například Martin Luther (1483 - 1546), sám bývalý augustiniánský řeholník, tvrdil, že lidská přirozenost je totálně ontologicky porušená a tedy determinuje člověka k takovému jednání, které nelze klasifikovat jakožto dobré. O několik desetiletí později než Luther vychází anglický filosof Thomas Hobbes (1588 - 1679) při své koncepci státu rovněž z přesvědčení o zkaženosti lidské povahy a přirozeném stavu člověka, v němž jde pouze u uspokojování žádostivosti souvisejících s vlastním sebezachováním, jejichž výsledkem je boj všech proti všem právě z tohoto důvodu. Člověk je egoista, který usiluje, pokud není nucen jinak, jen o svůj vlastní prospěch a to jakýmkoli prostředky. Aby člověk konal společenské dobro, musí být k němu donucen silou politické autority, státem. Podobně, ale na teologické rovině, je tomu právě u Cornelia Jansenia. Podle něj je porušená lidská přirozenost specifická právě onou žádostivostí, smyslností, slastí (lat. *delectatio*). Lidská vůle je tedy ovládána žádostivostí, která se v člověku projevuje jako *nezamýšlené, bezděčné hnutí, jež člověka vede k něčemu, co mu vyhovuje nebo je mu příjemné.*²⁾ Rozděluje je, stejně jako Augustin, na dvojí. První je pozemská (*delectatio terrena sive carnalis*), která působí tělesnou rozkoš, potěšení, a druhá nebeská (*delectatio coelestis*), působící duchovní či duševní potěšení. Lidské dobré či špatné jednání je pak odvislé od intenzity nucení té či oné slasti. Člověk musí být k dobru donucen nikoli pozemskou autoritou, nýbrž nebeskou, tedy silou Boží milosti. Lidské jednání, kvalifikované jako mravně dobré anebo hříšné závisí tedy ne na člověku samém a jeho svobodném rozhodnutí, ale na takzvané slasti vítězné (*delectatio victrix*). Člověk je k dobru jak podle Jansenia, tak podle Hobbese, *determinován takovými silami, jež jsou v podstatě vnější jeho vlastní povaze.*³⁾ Tím dochází i k teoretickému popření svobody lidské vůle.

Pro radikálnější jansenismus je rovněž typické odmítnutí světa a života ve společnosti, neboť jedinou legitimní silou v životě člověka má být síla božské transcendence. Cílem tohoto odchodu je snaha uchránit se vlivu světa a tedy minimalizovat působení tělesných a pozemských pnutí na základě obratu do vlastního nitra, z čehož plyne pěstování askeze, prostoty a jednoduchosti života. Duchovním centrem se proto stává místo nanejvýš k tomu určené, slavný klášter v Port-Royal. Německý protestantský teolog Adolf Harnack ve své knize *Dějiny dogmatu* tvrdí, že se toto hnutí vzpružilo, aby osvobodilo církev od církve, víru od zvykového křesťanství a mravnost od rafinované a laxní morálky. Náboženský rigorismus a individualismus, mimo jiné, byly také častými terči kritiky a podezírání jansenistů, což bylo zároveň vnímáno i jako určitá forma opozice vůči sílícímu absolutismu a papežskému centralismu. Dalším důvod obav z tohoto hnutí spočíval v tom, že se většina příznivců rekrutovala z takzvané úřednické šlechty. Nejednalo se tedy o náboženské hnutí lidového charakteru.

1. Cornelius Jansenius, Augustinus. In: Svět Blaise Pascala. Přeložil Petr Horák. Praha, Vyšehrad 1985, str. 362.

2. Horák, P.: Svět Blaise Pascala. Praha, Vyšehrad, 1985, str. 38.

3. Tamtéž, str. 39.

Jansenistický náboženský rigorismus byl tedy především reakcí na dobovou mravní rozvolněnost, ke které došlo zvláště vlivem nominalismu a na něj navazující morální nauky probabilismu, která byla zastávána především jezuitů. Nominalisté totiž tvrdili, že obecným pojmům v realitě nic neodpovídá, že nepostihují skutečnost, jak se původně předpokládalo a že se jedná o pouhé konvence. A protože veškeré naše poznání o světě se děje prostřednictvím jazyka a jazyk vypovídá o tom, jak ho vnímáme a rozumíme mu, tak vznesená pochybnost nad jazykem vyvolala vlnu relativismu, a to nejen v otázce poznání. Relativismus se týkal i morálních pojmů, respektive morálky samotné, která vyústila v takzvaný morální *laxismus*. Ten zastávali hlavně jezuité, za něž byli také patřičně kritizováni, a to nejen jansenisty či jeho přívrženci. Morální laxismus vyústil z nauky dominikána Bartoloměje de Mediny na konci 16.století, která je nazývána probabilismem. Jedná se o teologickou morální nauku, která pojednává o tom, za jakých podmínek člověka zavazuje povinnost jednat podle morálního zákona. Dominikánský teolog de Medina formuloval názor, že proti povinnosti jednat podle morálního zákona mohou jednat tehdy, pokud si nejsem skoro zcela jist opakem. Stačí proto pouze velmi malá pravděpodobnost, aby se člověk mohl vyhnout dodržení morálního zákona. Bartoloměj de Medina v této souvislosti tvrdil, že jestliže je mínění pravděpodobné, je dovoleno podle něj jednat, i když opačné mínění je pravděpodobnější. Blaise Pascal se v *Sedmém listu venkovánovi* v této souvislosti ptá: *Je dovoleno šlechtici, aby zabil toho, kdo se mu chystá uštvědit políček nebo ránu holí? Někteří tvrdí že ne a zdůvodňují to tím, že život bližního je cennější než naše čest... Avšak druzí tvrdí, že je to povoleno.*⁴⁾ Protestantický teolog Adolf Harnack k tomu poznamenává, že se jednalo o *osvobození morálky od morálky*.⁵⁾ Krajní podobu této nauky zastával například už zmíněný pražský generální vikář Jan Caramuel z Lobkovic, o kterém se rovněž zmiňuje Blaise Pascal ve svých *Listech venkovánovi* jako o svém ideovém odpůrci.

Po uvedení do základních myšlenek jansenistické nauky a jejich východisek je nyní potřeba zaměřit se na otázku hlavní: nakolik byl hrabě Špork tímto náboženským hnutím skutečně inspirován. Skutečnost, že se hrabě Špork setkal se základními idejemi jansenistického hnutí alespoň intelektuálně anebo vydavatelsky, se může, alespoň na první pohled, jevit průkazné především z inkvizičního řízení vedeného v této kauze proti jeho osobě, které skončilo teprve dva roky před jeho smrtí (zemřel r.1738). Obvinění samozřejmě mohlo být vzneseno jen účelově, a to z důvodu jeho údajné antipatie vůči jezuitům, která byla právě u jansenistů obecně známou. Na základě takovýchto skutečností ale mohla být nakonec obviněna i velká část katolického duchovenstva, a proto na tomto obvinění není možno vystavět tvrzení, které by podporovalo obecné přesvědčení o tom, že hrabě Špork byl či nebyl jansenistou. Nic na tom nemění ani výsledek inkvizičního vyšetřování, při kterém nakonec nebyl shledán vinným z jansenistické *hereze*. Snad by nebylo přesvědčivé ani mínění, že šlo o pouhé marnivé intelektuální laškování s cílem poškádlit své jezuitské profesory z Kutné Hory či Prahy.

Od r.1708 bylo totiž papežem Klementem XI. pod trestem exkomunikace zakázáno jak šíření tak dokonce i čtení jansenistické literatury, takže třeba jen i kritický postoj mohl být v jistém smyslu napadnutelný. Šporkův životopisec, píšíci pod

4. Blaise Pascal: *Listy venkovánovi*. In: Svět Blaise Pascala. Přeložil Petr Horák Praha, Vyšehrad 1985, str.160.

5. Harnack, A.: *Dějiny dogmatu*. Kalich 1974, str. 344.

pseudonymem Siegfried Gustav Columbus, ale tvrdil, že hrabě spěje k sjednocení křesťanských vyznání, k návratu k prvokřesťanství ve smyslu sv. Augustina, jansenistů a k laickému kněžství.⁶⁾ Známy je i Šporkův souhlas s tímto hnutím, projevený v dopise z r.1719 adresovaném francouzskému preceptorovi pážat kurfiřta bavorského v Mnichově panu d'Abreyé, i když se v něm, zjevně úmyslně, do teologických polemik nepouští. Jeho znalost jansenistické nauky je ale zcela zřejmá z faktu, že sám snad přeložil a vydal v r.1712 z franštiny filosoficko - náboženský spis, jenž je prodchnut jansenistickými idejemi v duchu Pascalových *Myšlenek*.

Šporkovu vydavatelskou činnost lze chápat v reformačním duchu. Nebyla ale zaměřena pouze na reformu osobního zvnitřnění, jako tomu bylo zjevně u většiny jansenistů. Hrabě Špork údajně nesdílel tradiční jansenistický názor spočívající v odmítnutí pozemských záležitostí či jednoznačném rozdělení kompetencí jak ve sféře duchovní tak světské. Jeho projansenistické sympatie také dokazují další jím vydané jansenistické práce například pařížského arcibiskupa kardinála de Noailles, který dlouhou dobu vzdoroval se podřídit bezpodmínečnému přijetí buly *Unigenitus* papeže Klementa XI., která byla namířena právě proti jansenistům, a z něhož byl kardinál rovněž podezříván. Dále se jedná o práce profesora Sorbonu, jansenisty Jacquesa Boileaua či Nicolase Fontaina, přeložené jezuitou z Kutné Hory Janem Barnerem, či Blaise Pascala, jehož *Myšlenky*, či spíše jejich výběr, byly českému čtenáři importovány nakonec pod pseudonymem právě z důvodů silné jezuitské averze vůči Pascalovi, který patřil k jejich nejdůvtipnějším posměvačům, což dosvědčují jeho *Listy venkovanovi*.

To, co lze tvrdit, je, že jansenismus nebyl ve Šporkově době, ba dokonce ani později, v Čechách příliš rozšířen, a to především z důvodů silných rekatolizačních snah. Filosof Petr Horák se ve své knize *Svět Blaise Pascala* k této otázce vyjadřuje dosti opatrně. Jansenismus zde ale zapustil své teologické kořeny například v premonstrátském klášteře zvaném Hradisko u Olomouce, kde hlavní osobností byl její opat Václavík. Je potřeba zmínit, že řád premonstrátů patřil ve své době (založen r.1120) k největším a nejvlivnějším augustiniánským kongregacím. Základem řehole je učení sv. Augustina, což implikuje zájem premonstrátů o jeho nové interpretace, mezi něž je nutno bezpochyby zařadit jak interpretace Janseniovy tak jeho *žáků*. Olomouc však byla i pod silným vlivem jezuitů (řád jezuitů schválen r.1540). Jejich pozice ale ještě nebyla v té době v Čechách tak pevná jako po roce 1620. Dva roky předtím byli totiž z Čech vypuzeni. Ale již v roce 1622 jim byla svěřena správa teologické výuky na univerzitě Karlově, jejíž hlavní osobností celoevropského významu se stal španělský jezuita Rodrigo de Arriaga. Snad právě Arriagova polemická zdrženlivost k jansenismu zřejmě způsobila, že se v Čechách nedostal do středu teologických polemik.

Koneckonců i samotní jezuité, ač pověřeni ideově rekatolizací, usilovali o nový výraz katolické církve po Tridentském koncilu (1545 - 1563). Vatikán byl jezuitům ale vděčen za mnohé, neboť to byli právě oni, kdo na Tridentinu prosazovali, a úspěšně, autoritu církevní tradice nad Písmem. Zcela opačně tomu bylo u reformátorů. Pojem *církevní tradice* pak jezuité interpretovali jako *veškeré zvyky římské*

6. Preiss, P.: Boje s dvouhlavou saní. Praha, Vyšehrad, 1981, str. 74.

7. Tamtéž, str. 79.

8. Sousedík, S.: Filosofie v českých zemích mezi středověkem a osvícenstvím. Praha, Vyšehrad 1997, str. 107.

církve a následně jako každé věroučné rozhodnutí papežovo. Vše vyústilo v dogma *infallibilitas papae*, potvrzené 1. vatikánským koncilem (r.1869 - 1870). Boj uvnitř i vně katolické církve po Tridentu byl tedy bojem o dominantní podobu reformy. O dominantní podobu proto, že k lokálním reformačním tendencím, více či méně úspěšným, docházelo v dějinách římské církve skoro pravidelně. Římské církvi se ale dařilo tato pnutí dosti úspěšně zastřešovat až do Lutherovy doby, kdy církevní reforma otřásla ideou *univerzality*, a tím i jednoty katolické církve. Jezuité si Tridentským koncilem zasloužili přízeň Říma předně tedy proto, že napomohli ještě větší centralizaci papežské moci.

Český katolický historik Václav Medek například tvrdí, že právě hrabě Špork přispěl k šíření českých katolických knih, jehož pro tyto vydavatelské aktivity údajně získal právě nechvalně proslulý jezuitský páter Koniáš,⁹⁾ což by bylo možno vysvětlovat z různých hledisek. Otázkou na místě ale je, proč právě páter Koniáš byl posléze pověřen hradeckým biskupem o přezkoumání Šporkem vlastněných i vydávaných knih na zámku i tiskárně v Lysé, když se už sám předtím spolupodílel na cenzuře jednotlivých Šporkovských titulů určených pro tisk.

Zjevně je ale nezpochybnitelné, že se hrabě Špork velmi zajímal o situaci jansenistů ve Francii. Například v r.1727, tedy již za vlády krále Ludvíka XIV., který, jak známo, se jednoznačně postavil proti jansenistické podobě církevní reformy ve Francii, se hrabě Špork obrací v dopise na pana de Boivin s prosbou, aby jej zpravil o postoji Vatikánu a kuriálních kardinálů v této věci.¹⁰⁾ Dá se proto odhadovat, že na základě situace jansenismu ve Francii a postoji Vatikánu se dalo předvídat, jakým směrem se bude ubírat situace v císařství. V prvních letech po Bílé hoře byla snaha ze strany císařství provést reformu radikálně a hlavně rychle. Mělo se jí pevně chopit právě Tovaryšstvo Ježíšovo neboli jezuité. Pražské arcibiskupství, především za hraběte kardinála Harracha, se ale stavělo k jezuitskému pojetí reformy rezervovaně, a byla snaha projezuitskou podobu oslabovat.

Proto nové *antijezuitské* středisko na sebe nenechalo dlouho čekat. R.1635 byl pražským arcibiskupem Arnoštem Harrachem založen kněžský seminář, jehož vedením byli pověřeni irští františkáni, kteří už tradičně rozvíjeli své teologické myšlení v augustiniánském duchu. Teologické navazování na Augustina a mravní obnovu člověka i církve lze proto považovat za základní styčné plochy mezi řádem františkánů, již zmíněnými premonstráty a hnutím jansenistů. Živnou půdu mohl v Čechách najít jansenismus především v takto orientovaných duchovních střediscích.

Arcibiskup hrabě Harrach posléze zjednal tomuto kněžskému semináři ráz vysoké školy univerzitního typu, jehož vedením pověřil doktora bohosloví františkána Malachiáše Fallona. Právě doctorus Fallonus měl patřit k hlavním intelektuálním postavám takzvané antijezuitské reformy. Malachiáš Fallon přišel do Prahy právě z Lovaň, Janseniova působiště, a navíc v době, kdy na ní Cornelius Jansen působil. Lovaňský doktor byl arcibiskupem Harrachem pověřen výukou nejdůležitější teologické disciplíny dogmatickou teologií. K těmto aktivitám pražského arcibiskupa docházelo již ale mnohem dřív, než se Vatikán začal otázkou jansenismu oficiálně zabývat. K tomu došlo asi o čtyřicet let později. V každém případě Fallonův vliv na teologické myšlení v Čechách připravoval živnou půdu pro zrod a formování jansenismu v našich zemích.

9. Medek, V.: Cesta české a moravské církve staletími. ČKCH, 1982, str. 210.

10. Preiss, P.: Boje s dvouhlavou saní. Praha, Vyšehrad 1981, str. 87.

Další výraznou osobností, na níž pražský arcibiskup spoléhal, byl Valerián Magni, národností Ital, jehož předkové se přesídlili koncem 16. století do Prahy. Teologicky byl Magni formován v tomto prostředí, a to v augustiniánském duchu, na nějž navazovaly všechny františkánské řehole, včetně kapucínů, jehož členem řádu Magni byl. V r. 1623 byl povolán do Prahy, zvolen provinciálem řádu a současně poradcem arcibiskupa Harracha. Sám Pascal zmiňuje ve svých *Listech venkovanovi* pochvalně jeho jméno. Magniho reformní snahy spojené s rekatolizací byly umírněné,¹¹⁾ narozdíl například od Jana Caramuela z Lobkovic, který rovněž studoval od r. 1635 v Lovani, nejslavnější teologické fakultě té doby.

Jan Caramuel z Lobkovic na sebe upoutal právě v Lovani vynikajícím nadáním, které se projevilo především ve velké lovaňské disputaci, která nastala asi dva roky po Janseniově smrti mezi jeho žáky a ostatními teology, zvláště jezuitu, nad Janseniovým životním dílem *Augustinus*. Hned po uveřejnění *Augustina* se s tímto spisem seznámil i pražský jezuita Arriaga, a zaslal lovaňským řádovým kolegům své teologické stanovisko, v němž je upozorňuje na možná teologická úskalí sporu, ke kterým by mohlo z jejich (teologických) pozic dojít.¹²⁾ Zjevně jeho rad nebrali v Lovani příliš vážně, neboť Janseniovi stoupenci získávali v této disputaci navrch. Bylo tomu tak až do té doby, než vystoupil na podporu jezuitů právě Jan Caramuel, který přiměl *suverénní znalostí problematiky a sugestivní logikou argumentace přítomné jansenisty k mlčení*.¹³⁾ Následná vděčnost jezuitů vůči Caramuelovi se projevila tak, že o něm referovali vysoce vlivnému papežskému nunciu v Kolíně, pozdějšímu papeži Alexandrovi VI, jak uvádí Sousedík. Krátce nato r. 1644 byl Caramuel za podpory samotného císaře Ferdinanda III. jmenován generálním vikářem a tedy pravou rukou pražského arcibiskupa Harracha.

I přes postoj Vatikánu vůči jansenismu, a to je s podivem, se stává v Itálii centrem jansenismu Řím a samozřejmě už vždy osobitá Florencie. "Sexuální uvolnění a lascivita ve španělsko-italsko-francouzské oblasti, historicky logicky důsledek politicko-náboženského útlaku, zlákaly jansenistický purismus, aby se zmocnil všech duchů, dychtících po čistotě, *čistém* rozlišování mezi *Bohem* a *světem, duchem* a *hmotou*."¹⁴⁾ Řím a s ním papežská kurie získávají své příznivce velmi záhy. Jednak proto, že papežská kurie musela být s problematikou jansenismu velmi dobře obeznána z důvodu věroučných, a rovněž i kvůli sílící vlně odporu vůči jezuitské podobě reformy jak z řad augustiniánských tak osvíceneckých. O zájmu o toto hnutí v Itálii svědčí římské vydání Janseniova díla *Augustinus* v r. 1643 a následně r. 1652. V prvním případě k vydání došlo pouhý rok po prvním odsouzení jeho tezí. Tento fakt, z něhož pramenilo i následné pronásledování jeho stoupenců, byl nakonec i v samotné Itálii přijat některými vysoce postavenými církevními kruhy s velkou nevolí až odporem.

Mezi nejvýznamnější příznivce a zastánce jansenistů v Římě patřili například kardinál Lorenzo Carsoni či hlavní vatikánský knihovník Pietro Francesco Foggini. Dokonce po roce 1740, od doby pontifikátu Benedikta XIV., který se stal jakýmsi kustodem jansenismu, začínají projansenistické snahy v Itálii dokonce sílit. Janse-

11. Sousedík, S.: *Filosofie v českých zemích mezi středověkem a osvícenstvím*. Praha, Vyšehrad 1997, str. 139 – 161.

12. Tamtéž, str. 105.

13. Tamtéž, str. 187.

14. Heer, F.: *Evropské duchovní dějiny*. Praha, Vyšehrad 2000, str. 383.

nisté se jakožto katoličtí reformátoři stávají průkopníky osvícenství v Itálii, jak tvrdí historik Heer, a to z toho důvodu, že je spojují velmi podobné ideje, či přinejmenším jedna, která se stala společným jmenovatelem všech ostatních - jansenismus jakožto buňka proticírkevního duchovního monopolu. Zřejmě snaha o určitou formu emancipace od církevní autority a jejich univerzalistických tendencí ve věcech víry, mravů a poznání v době rekatolizace stmelila katolické osvícence s jansenisty.

Ideje jansenistického reformního křídla, o něco později, dokonce kroužily i v nejvyšších vládních kruzích císařské koruny za vlády Marie Terezie. Mezi stoupence jansenismu patřili například osobní lékař císařovny van Swieten, její zpovědník Ignác Müller, světící biskup Ambros Simon Stock a další. Do Německa a střední Evropy se toto hnutí významněji šíří až po r.1750, tedy asi sto let po jeho prvním odsouzení (r.1653). Osvícenský císař Josef II. dokonce zrušil účinnost buly *Unigenitus* v rakouských zemích, když tato snaha směřovala zvláště k zachycení katolicky nonkonformních proudů v mocnářství. Ty by totiž mohly ve své sekularizované podobě, vlivem typického náboženského dualismu, posloužit k lepšímu soustředění moci. Přírodní, tělesné, světské, a tedy i politické je nutné dokonale proorganizovat, vtisknout mu tolik potřebný řád a tím je získat pod politickou kontrolu a vytvořit tak dokonalý mocenský systém. K tomuto účelu mělo sloužit především duchovenstvo.

To, jaký byl tedy ve skutečnosti vztah hraběte Šporka k jansenistické nauce, je velmi nesnadné vysledovat. Koneckonců se to nepodařilo ani inkvizici. Faktem ale zůstává, že českému duchovnímu prostředí nebyly tyto myšlenky neznámé, ať už jde o osobnosti či literaturu samotnou, jak už bylo výše zmíněno. Rovněž i snahy katolické církve v Čechách potlačit tento reformní proud ukazují, že nepatřil k těm zcela okrajovým, pro církev nebezpečným. Jako nesporné se ale ukazuje, že hrabě Špork se o toto hnutí z nějakého důvodu zajímal. Rovněž z toho ale nevyplývá, že jansenistické ideje byly Šporkovi jedinými zdroji inspirace v jeho duchovním životě. Nejspíš v jansenistickém učení spatřoval to, co bylo protireformačními silami v Čechách na dlouhou dobu zmařeno.

Resumé:

The first part of the paper focuses mainly on the philosophical and theological analysis of the thoughts of Cornelius Jansen, the founder of the Jansenism movement. The analysis does not leave aside also the main Jansenists' argument against the contemporary moral laxism, based on the theological probabilism, supported by the Jesuits. The paper then discusses the influence of Jansenism, especially in Bohemia, in order to point out how important this influence could have been for the formation of the personality of Earl František Špork.